

Brief van de maand oktober 2009

"Een allerselykste Orkaan" Storm in het Caraïbisch gebied

Onze keuze voor de brief van de maand is dit keer niet op een afzonderlijke brief gevallen, maar op een verzameling brieven. Wij hebben namelijk al ruim vijftig brieven in ons corpus waarin een rampzalige orkaan beschreven wordt die tussen 9 en 20 oktober 1780 grote schade heeft aangericht in het Caraïbisch gebied. Deze orkaan - ook wel bekend als 'The Great Hurricane of 1780' en 'the Hurricane San Calixto II' - voert nog steeds de lijst aan van orkanen met de meeste dodelijke slachtoffers in het Atlantisch gebied. De schattingen spreken van zo'n 22.000 doden en er zijn windsnelheden gerapporteerd van meer dan 320 km/uur.

Sommige briefschrijvers doen uitgebreid verslag van de verschrikkingen die zij zelf hebben ondervonden: *"tot den 16de hadden wij dat verschrikkelijk weer van donder, blixem, wind en swaare stortreegen; alsoff de vier elemente zig vereenen wilden"*. Anderen beschrijven wat hun ter ore is gekomen. En nog weer anderen geven slechts een summier overzicht van de gebeurtenissen of stippen de verwoestende orkaan alleen maar even aan. De ooggetuigenverslagen spreken van *"schade die niet geen pen te beschrijven"* is, maar natuurlijk pogen de scribenten wel een indruk van de verwoestingen te geven, zoals in het volgende voorbeeld, een fragment uit een brief afkomstig van Sint Eustatius:

"Kortelijks heeft het den Heere behaagt ons een klijne schets van zijn Almagt te tonen, wij hebben hier van den 12 tot d'22ste october deses jaars een zeer onstuijme wint & hooge zee gehadt alwaar veel luyjsen & packluyjsen door vernielt zijn geworden ja zelfs veele vaartuygen & menschen bij omgekoomen [...] is de muur geheel door de zee weg geslaagen dat het agter luyjs op de enkele stutten is blijven staan ja zoodaanig dat de zee over ons luyjs [...] is heene gevloogen maar wij mooge den Heere danken voor zijne genaaden dat wij hier nog zoo afgekomen zijn".

En dan wordt verhaald hoe erg het op de andere eilanden geweest moet zijn, want op Sint Eustatius was de orkaan nog niet op zijn hoogtepunt, zoals al blijkt uit het voorgaande fragment, maar ook uit het navolgende dat de toestand op Martinique vanuit de eerste hand beschrijft:

"na daar eenige tyd geleege te hebbende wierden wy den 12 8ber [oktober] door een harde wind genoodzaak voor een wynige tyd de reede te verlaaten [...] dit weer was d'oorzaak dat wy na 't Eyland Martinique ginge. Daar een groote schaade geschied was, zynde 154 luisen aan strand staande, door de sterke branding aan stukke geslaage, dog het wonderlykste was een schip in de luisen te sien sitte [...] ook hoorden ik aan de wal zynde van de inboorlinge dat er bij s'mensche geheugen, zoo een weer niet was geweest, een kasteel zynde 120 jaare geleeden dat het gebouwt was, staande 6 a 8 voet diep in zyns fundamente is door de harde wind ingestord".

Veel briefschrijvers willen uiteraard aan het thuisfront laten weten dat zij ongedeerd zijn. Zo schrijft A.J. van Halm vanaf Sint Eustatius aan zijn vrouw in Waalwijk:

"wijnig eylanden zyn der vrij gebleeven zoo dat 't mij niet verwonderen zouw dat die tyding [namelijk het bericht dat diverse personen dood of vermist zijn] in Holland was, dog weest van t contrary verseekerd wij zijn alle gesond en geen zieke onder t volk mij heeft geen vinger zeer gedaan".

Ontroerend is de brief van kapitein Jan Roelofsz de Groot die alles verloren heeft en nu, bezorgd om zijn broodwinning, aan zijn werkgever(s) schrijft:

"Het doet mijn ten uijterste in mijn hart & ziel leed, sulk schooner schip te verliesen & UwelEd capitaal, maar ik kan voor god, en allen tijden voor UwelEd. getuijgen, deese ongelukken niet door myn"

zeemanschappen toe gebragt is, alleen door gods hand, ik wil hoopen door dit ongeluk UwelEd mijn niet verstooten sullen, ik kan UwelEd getuigen, dat den almachtigen god sulks niet alleen aan mijn heeft laten sien, maar honderden scheepen van alle natie, en mensen zijn in de eygenste [zelfde] ongelukken gevallen Ik ben daar door arm, myne goederen & cargasoen is weg en verloren, sonder een penninge op verassurreed te hebben".

Andere briefschrijvers verliezen, nadat zij eerst aandacht hebben besteed aan de orkaan, ook de stormen der hartstochten niet uit het oog. Zo is daar bijvoorbeeld een brief van Jan Hendrik de Boer die zijn 'teder beminde lief' verslag doet van de ramp waarbij hij zich in Bijbelse terminologie uitdrukt: " verschrikkelyk veel menschen zyn gegaan den weg alles vleesch [de weg van alle vlees gaan: sterven]". Zijn brief is weliswaar naar eigen zeggen " met groote haast " geschreven, maar Jan Hendrik verzekert zijn Gesiena dat zij geen uur uit zijn gedachten is en hij vraagt haar zelfs ten huwelijk. Dat hij zijn aanzoek in een PS'je (zie foto, haaks in de linkermarge) schrijft, is misschien wat minder romantisch:

"P.S. UE verhope zal genegentheyd hebben als wy te huis komen te trouwen?"

Ook Lambertus de Koning heeft andere zaken aan zijn hoofd. Hij geeft aanvankelijk een vrij gedetailleerd verslag van de oktoberstorm, waarbij hij dikwijls de dood voor ogen zag. Toch relateert hij aan het einde van zijn brief de doorstane ellende door zijn 'teer beminde lieff' te bezweren dat niets hem zo veel smart baarde "als 't verlies van uwe schoon oogen mijn smerten [mij pijn doen]" en dat hij "op de missieve die laaste voor mijn afscheid was van uw beminnelijke hand geen antw[oor]d heb kunne ontfange".

Lambertus wekt hier bijna de indruk dat de ramp vergeleken met zijn persoonlijk leed slechts een storm in een glas water was, maar de vele ooggetuigenverslagen laten zien dat deze 'hurricane' in oktober 1780 een enorm verwoestende kracht had en zeer veel indruk heeft gemaakt.

De toelichting bij deze brief van de maand is van Tanja Simons.